

ефективності ведення бізнесу. Ефект на суспільному рівні – збільшення показників ВВП, надходжень до бюджету, підвищення темпів зростання національної економіки в цілому, зниження рівня конфліктності у господарській сфері та у суспільстві.

Тому важливим є врахування специфіки України, як аграрної держави, та її перспектив розвитку в цьому напрямку, зокрема на законодавчому рівні через вдосконалення правових механізмів застосування медіації при вирішенні господарських спорів.

У процесі розвитку економіки України в напрямку поглиблення її інтеграції у світову економіку важливе значення має запровадження на національному рівні дієвих механізмів вирішення господарських спорів на рівні світових стандартів, законодавче їх закріплення та уніфікація з аналогічними механізмами, які існують у світі.

Вищевикладені пропозиції сприятимуть вдосконаленню і поширенню практики ефективного позасудового врегулювання господарських спорів.

Намясенко О. К.,
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана,
кандидат юридичних наук, доцент

ВИРІШЕННЯ СПОРІВ ЗА УГОДОЮ ПРО АСОЦІАЦІЮ УКРАЇНИ З ЄС

Підписання Угоди про Асоціацію з ЄС³ стало для України абсолютно новим викликом, що вимагає детального дослідження її змісту та практики застосування, а також необхідність поступової апроксимації (наближення) законодавства України до європейських правових стандартів.

Європейський Союз може укласти різні форми угод з третіми країнами, наприклад, угоди про асоціацію, партнерські і торгові (торговельні) угоди або прості торгові (торговельні) угоди, в залежності від рівня інтеграції, який має бути досягнутий з цією країною⁴. Відповідно до ст. 217 Договору про функціонування ЄС: «Союз може укласти угоди з однією або більше третіми

³ Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифікована Законом № 1678-VII від 16.09.2014 // [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

⁴ Ljiljana Biukovic. Dispute resolution strategies in trade agreements endorsed by the EU: CEFTA Experience. - [Електронний ресурс]. - / Режим доступу: - <http://aci.pitt.edu/7703/1/biukovic-l-04f.pdf>.

країнами або міжнародними організаціями, що запроваджують асоціацію, включаючи взаємні права та обов'язки, спільні дії та спеціальні процедури»⁵.

Як зазначається спеціалістами, Угода про Асоціацію за своїм обсягом і тематичним охопленням є найбільшим міжнародно-правовим документом за всю історію України та найбільшим міжнародним договором з третьою країною, коли-небудь укладеним Європейським Союзом⁶.

Крім того, Угода про Асоціацію України з ЄС належить до обраної групи «інтеграційно-орієнтованих угод», тобто угод, що включають принципи, концепції та положення законодавства ЄС, які мають тлумачитися і застосовуватися як для третьої держави, що є частиною ЄС. Необхідно також зазначити, що Угода про Асоціацію України з ЄС унікальна з багатьох аспектів, так як забезпечує новий тип інтеграції без членства⁷.

Невід'ємною частиною будь-якої угоди ЄС, в тому числі й угоди про асоціацію, є механізм вирішення спорів, що виникають між сторонами даної угоди в межах її реалізації та тлумачення. Даний механізм змодульований відповідно до розуміння вирішення спорів СОТ та включений в більшість торговельних угод ЄС. Метою даної роботи є загальний аналіз та характеристика процедури вирішення спорів, яка передбачена Угодою про Асоціацію України з ЄС в главах 14 та 15 розділу IV.

Вже в Преамбулі Угоди про Асоціацію зазначається в тому числі й про бажання сторін залучатися до ефективної багатосторонності та мирного вирішення спорів, зокрема за допомогою тісного співробітництва. Близько до цього сформульована й мета глави 14 «Вирішення спорів»: як запобігання будь-якому спору та вирішення у дусі доброї волі будь-якого спору між Сторонами, пов'язаного із застосуванням положень цієї Угоди, та досягнення взаємопогодженого рішення, якщо це буде можливо (стаття 303 УА).

Більшість положень про врегулювання суперечок в міжнародних торгових угодах еволюціонували з плином часу. Так, до кінця 1990-х років більшість угод про асоціацію, що укладались між ЄС та третіми країнами, включали пункт щодо механізму вирішення спорів, який засновувався на політичній моделі врегулювання суперечок.

⁵ Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу станом на 30.03.2010. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_b06.

⁶ Угода про Асоціацію Україна-ЄС: дороговказ реформ / Олександр Сушко, Ольга Зелінська, Роберт Хорольський та ін. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.kas.de/wf/doc/kas_32048-1522-13-30.pdf?120912134959

⁷ The EU-Ukraine Association Agreement: Assessment of an Innovative Legal Instrument / Guillaume Van der Loo, Peter Van Elsuwege and Roman Petrov. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://kmlpj.ukma.edu.ua/article/download/52678/48729>.

Однак, з кінця 1990-х років, починаючи з підписання вільної торгової угоди з Мексикою, Європейський Союз почав вести переговори щодо укладання угод з включенням більш складного та детального механізму вирішення спорів. Ця нова модель була включена, з деякими варіаціями, до ряду угод про вільну торгівлю, які згодом були укладені Європейським Союзом з третіми країнами, і це надихнуло до найбільш важливих змін, які були внесені в 2006 році до CEFTA. Цю модель часто називають квазісудовою (quasiadjudicative), оскільки вона включає арбітраж на додаток до двосторонніх консультацій та консультацій в рамках об'єднаного комітету або спільної ради відповідних регіональних торговельних угод (RTA)⁸.

Стефан Сцепезі при цьому також зауважує, що жодних стандартів щодо врегулювання спорів немає, в кожній угоді ЄС з третіми країнами, в тому числі й угоді про асоціацію, процедура вирішення спорів визначається окремо⁹.

Угода про Асоціацію України з ЄС також містить детальну за обсягом процедуру вирішення спорів. Передбачено проведення консультацій, правила арбітражної процедури та виконання постанови арбітражної групи, тимчасові засоби захисту в разі невиконання, прийняття сторонами взаємопогодженого рішення, зв'язок із зобов'язаннями в рамках СОТ тощо.

При застосуванні процедури вирішення спорів необхідно брати до уваги, що відповідно до статті 304 Угоди про Асоціацію України з ЄС, положення глав 14 та 15 розповсюджуються лише на ті спори чи суперечки, які виникли між сторонами щодо застосування положень Угоди виключно в частині поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ), а не щодо всієї Угоди.

Положення Угоди про Асоціацію України з ЄС безпосередньо не встановлюють суб'єктивних прав і обов'язків фізичних та юридичних осіб, а тому позбавлені прямої дії. Це означатиме, зокрема, що ці положення Угоди не можуть бути примусово здійснені шляхом звернення фізичних чи юридичних осіб до національних судів договірних сторін, а тому проблеми з невиконання зобов'язань можуть бути розв'язані лише в рамках загальних процедур вирішення спорів, встановлених у самій Угоді¹⁰.

⁸ Ljiljana Biukovic. Dispute resolution strategies in trade agreements endorsed by the EU: CEFTA Experience. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://aci.pitt.edu/7703/1/biukovic-l-04f.pdf>.

⁹ Stefan Szepesi. Comparing EU free trade agreements dispute settlement. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: - <http://ecdpm.org/wp-content/uploads/2013/11/1B-6G-Comparing-EU-Free-Trade-Agreements-Dispute-Settlement-2004.pdf>.

¹⁰ Угода про Асоціацію Україна-ЄС: дороговказ реформ / Олександр Сушко, Ольга Зелінська, Роберт Хорольський та ін. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: - http://www.kas.de/wf/doc/kas_32048-1522-13-30.pdf?1209!2134959.

Відповідно до статті 322 Угоди про Асоціацію України з ЄС, якщо під час арбітражного розв'язання суперечки виникає питання щодо тлумачення положення права ЄС, арбітражна група не повинна вирішувати це питання, але повинна звернутися з відповідним запитом до Суду ЄС, рішення якого будуть обов'язковими для арбітражної групи.

Зазначене положення є унікальним, адже ні в якій іншій угоді, укладеній ЄС, немає даної компетенції звернення до Суду ЄС. В обмеженій кількості інших угод про інтеграцію в ЄС, Суд може відповісти на попередні питання національного суду або трибуналу. Процедура статті 322 Угоди про Асоціацію України з ЄС має вирішальне значення для збереження виключної юрисдикції Суду ЄС тлумачити *acquis* ЄС¹¹.

Глава 15 Угоди про асоціацію України з ЄС присвячена механізму посередництва, який може бути застосований Сторонами для досягнення взаємопогодженого рішення за допомогою прискореної процедури. Сфера застосування механізму посередництва в межах дії окремих глав Розділу IV чітко визначена.

Нажаль, термін «mediation», який вживається у англomовній версії Угоди про Асоціацію України з ЄС, був перекладений українською як «посередництво», а не «медіація». Окрім того, що такий альтернативний спосіб вирішення спорів як медіація є більш зрозумілим для української практики, зарубіжні джерела в деяких випадках розрізняють посередництво та медіацію як окремі альтернативні способи вирішення спорів.

Як підсумок можна зазначити, що в цілому обсяг та зміст механізму вирішення спорів, що закріплений в Угоді про Асоціацію України з ЄС, відповідає практиці Європейського Союзу щодо укладання сучасних вільних торговельних угод та угод про асоціацію. Разом з тим, глави 14 та 15 розділу IV Угоди про Асоціацію містять й певні положення, що характерні саме для України, що обумовлене відсутністю чітко встановлених правил ЄС та договірною природою угоди про асоціацію.

¹¹ The EU-Ukraine Association Agreement: Assessment of an Innovative Legal Instrument / Guillaume Van der Loo, Peter Van Elsuwege and Roman Petrov. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://kmlpj.ukma.edu.ua/article/download/52678/48729>